

Kodeks nediskriminatornega vedenja

Cilj:

- Udeleženci prepoznajo oblike diskriminacije.
- Preko delavnice udeleženci skupaj z učiteljem/mentorjem izdelajo kodeks pravil, ki spodbujajo nediskriminatorno vedenje.
- Udeleženci znajo poiskati pomoč v primeru diskriminacije.

Čas:

(Vsaj) 2 šolski uri (po potrebi lahko prilagodite in izvajate več ur)

Ciljna skupina:

Osnovnošolci, srednješolci

Potrebščine:

Kopije primerov, prazni listi, pisala, projektor, računalnik z internetno povezavo

Priprava prostora:

Predlagamo, da se z udeleženci posedete v krog. Tako lahko vsak vidi vsakogar, udeleženci pa so enakovredno vključeni v pogovor oz. aktivnosti (če boste izvajali krajšo uvodno aktivnost, se posedite v krog šele po tem, za uvodno aktivnost pa naj sedijo na svojih mestih – kinopostavitvah).

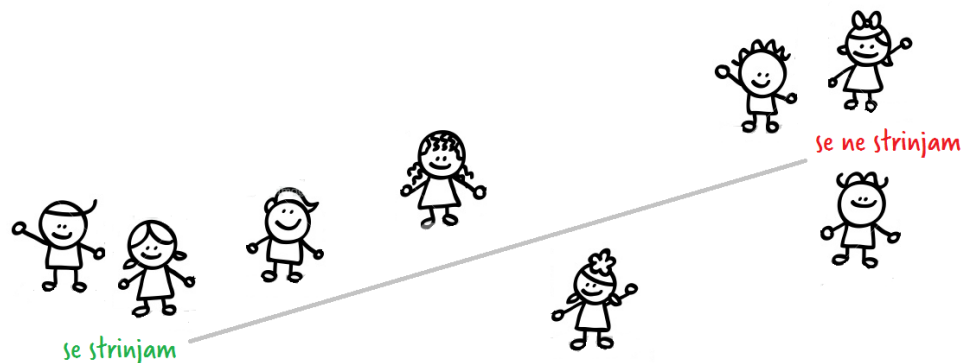
POTEK AKTIVNOSTI

Uvodna aktivnost (10 min):

Za definicijo kodeksa
glej gradivo za izvajalce

Udeležencem povejte, da je cilj delavnice izdelati **kodeks** pravil za nediskriminatorno vedenje.

V razredu naredite prostor, da se bodo udeleženci lahko premikali po navidezni črti, ki naj teče od ene stene do druge. Povejte jim, da jim boste prebrali različne trditve, oni pa se bodo razporedili po tej navidezni črti glede na to, ali se s trditvijo strinjajo ali ne – na enem koncu črte stojijo, če se s trditvijo nikakor ne strinjajo, na drugem pa, če se popolnoma strinjajo (na ločena lista lahko tudi napišete SE STRINJAM in SE NE STRINJAM in ju prilepite na tla na vsako stran črte). Lahko se postavijo tudi na sredino oz. kamorkoli na črto, glede na stopnjo strinjanja.

Preberite jim spodnje trditve, eno po eno in počakajte, da se razvrstijo. Nato jim postavite podvprašanja oz. naj utemeljijo svojo odločitev. Povejte jim, da lahko svoj položaj kadarkoli zamenjajo – če med razpravo ugotovijo, da mislijo drugače, se lahko prestavijo.

- **Zase mislim, da sem strpen/strpna.**

- o Prosite jih, naj razložijo, zakaj mislijo, da so oz. niso strpni. Lahko navedejo primer? Pazite – mladi pogosto besedo strpen oz. nestrpen razumejo kot neučakan, razdražljiv oz. hitre jeze, ne pa v smislu diskriminacije. Razložite, da v tem primeru oz. v okviru te delavnice govorite o nestrpnosti kot **diskriminaciji**.

Več o diskriminaciji najdete v gradivu za izvajalce

- **Naša družba je strpna.**

- o Ponovno jih prosite, naj razložijo, zakaj tako mislijo oz. ali lahko navedejo primer.

- **Tisti, ki so diskriminirani, so sami krivi, da jih družba ne sprejema.**

- o Prosite jih, naj razložijo, zakaj stojijo, kjer stojijo, in naj navedejo primere.

Če nimate časa, lahko to aktivnost **nadomestite s krajšo aktivnostjo (5 min)**. Udeleženci naj sedijo na svojih mestih. Vprašajte jih, ali mislijo, da imamo vsi v družbi oz. življenju enake možnosti? Nato jih prosite, naj vzamejo list papirja in nanj napišejo svoj življenjski cilj. Medtem ob steno pod tablo postavite prazen koš za smeti oz. posodo. Udeleženci naj list zmečkajo v kepo. Povejte jim, naj, ne da bi vstajali s svojih mest, poskusijo zadeti koš. So vsi imeli enake možnosti? Kako so se počutili tisti bližje košu? Kaj pa tisti zadaj?

Stopi korak naprej (25 min)

Udeležencem povejte, da se bodo v naslednji aktivnosti morali vživeti v vlogo nekoga drugega. Prosite jih, naj utihnejo, lahko ustvarite tudi pomirjujoče okolje (npr. s sproščujočo glasbo), in počakajo, da jim razdelite lističe z njihovimi vlogami (opise vlog najdete na zadnji strani). Vsak udeleženec dobi en opis (če je udeležencev več, kot je vlog, lahko nekatere vloge razdelite večkrat), ga prebere in ga ne pokaže nikomur. Ko vsi preberejo svoje opise, jim postavite spodnja vprašanja, ki jim bodo pomagala, da se čim bolj vživijo v svojo vlogo (na vprašanja odgovarjajo vsak zase oz. odgovorov ne delijo). Lahko jim tudi predlagate, naj si izberejo ime.

- *Kje si se rodil/a? Kakšno je bilo tvoje otroštvo? Kakšna je bila tvoja družina? Se je od takrat do danes kaj spremenilo?*
- *Kakšen je danes tvoj vsakdan? Kje živiš? Hodiš v šolo? Imaš službo?*
- *Kaj počneš zjutraj? Popoldne? Zvečer?*
- *Kaj počneš v prostem času? S kom se družiš? Imaš prijatelje?*
- *Ali živiš z družino? Koliko denarja zasluži vsak mesec? Si lahko privoščite vse, kar potrebujete?*
- *Kam greš na počitnice?*
- *Kaj te osrečuje? Česa se bojiš?*

Udeležence prosite, naj bodo še naprej tiho in naj se postavijo v vrsto ob steno (poskrbite, da bo v razredu dovolj prostora – vse stole in mize postavite ob stene). Povejte jim, da jim boste prebrali različne trditve. Če trditev zanje (oz. za njihovo osebo) velja oz. na vprašanje odgovorijo pritrdilno, naj stopijo en korak naprej (če je malo prostora, naj naredijo mišji korak), sicer naj ostanejo, kjer so. Preberite trditve, eno po eno, vmes počakajte, da udeleženci naredijo korak naprej. (Lahko preberete tudi manj trditev, npr. 5, in s tem skrajšate aktivnost, vendar pa so razlike ob prebranih vseh izjavah veliko bolj očitne.)

Trditve:

1. V življenju še nikoli nisi imel resnih finančnih težav.
2. Živiš v lepi hiši z internetom, televizijo in urejeno infrastrukturo (voda, elekrika ...)
3. Imaš občutek, da družba, v kateri živiš, spoštuje tvoj jezik, kulturo in vero.
4. Ni te strah, da te bo ustavila policija.
5. Veš, kam se obrniti po nasvet in pomoč, če ju potrebuješ.
6. Zaradi tvojega porekla te še nikoli ni nihče pogledal postrani.
7. Počitnice si privoščiš vsaj enkrat letno.
8. Svoje prijatelje lahko povabiš k sebi domov na večerjo.
9. Imaš možnost študirati in si izbrati poklic, ki te veseli.
10. Ni te strah, da bi te nadlegovali ali napadli na cesti ali v medijih.
11. S prijatelji in sorodniki lahko odkrito praznuješ vse najpomembnejše verske praznike.
12. Za prihodnost tvojih otrok te ne skrbi.
13. Nova oblačila si privoščiš vsaj enkrat na tri mesece.
14. Imaš občutek, da družba, v kateri živiš, ceni in spoštuje tvoje sposobnosti.
15. Tvoje življenje je zanimivo in o svoji prihodnosti razmišljaš zelo pozitivno.

Ko preberete vse trditve, jih prosite, naj ostanejo, kjer so, ter se ozrejo okoli sebe in pogledajo, kje so ostali udeleženci. *Vprašajte jih, ali lahko uganejo, katere vloge so igrali drugi? Katere vloge so igrali tisti, ki so naredili največ korakov/najmanj korakov naprej?*

Udeležence nato prosite, naj se posedejo na svoja mesta, aktivnost nadaljujete z razpravo, *kaj se je sploh zgodilo in kako so se udeleženci počutili med aktivnostjo*. Nato nadaljujete o tem, katere teme so se pojavile in kaj so se naučili. Vprašanja, označena z * so za osnovnošolce morda prekompleksna, zato jih lahko izpustite.

- *Kako ste se počutili, ko ste stopili korak naprej - ali pa ste ostali na mestu?*
- *Za vse tiste, ki ste velikokrat stopili korak naprej - kdaj ste ugotovili, da se drugi ne premikajo naprej tako hitro kot vi?*
- *Ali je kateri izmed udeležencev imel občutek, da so bile med aktivnostjo kdaj namenoma prezrte temeljne človekove pravice? *Na kateri podlagi ste morda diskriminirani v družbi?*
- *Zakaj imajo nekatere osebe več možnosti v družbi kot imajo drugi? Ali so žrtve diskriminacije? Kaj so posledice diskriminacije? *Kakšne skupine so najbolj diskriminirani v družbi?*
- *Ali je bilo težko igrati svojo vlogo? Kako ste si predstavljali sebe v tej vlogi?*
- *Kako ste vedeli, kakšno je življenje npr. begunca? Imate izkušnje s tem? Koga poznate? Kje sicer dobite informacije npr. o beguncih, kmetih, otrocih veleposlanikov? So te informacije vedno resnične?*
- *Ali je bila ta vaja nekako tudi odsev naše družbe? Kako?*
- *Katere človekove pravice so bile izpostavljene pri vsaki od vaših vlog? Ali bi lahko kateri izmed vas rekel, da v njegovi vlogi človekove pravice sploh niso bile spoštovane oziroma jih ni mogel uveljavljati?*
- *Kaj bi morali storiti, da bi zmanjšali neenakosti v družbi?*

(Aktivnost je povzeta in prirejena po priročnikih Kompas in Compassito.)

Če udeleženci ne poznajo človekovih pravic in Splošne deklaracije človekovih pravic, na strani sola.amnesty.si (zavihek o človekovih pravicah) pogledajte kratek predstavitveni film

Kako delujejo stereotipi in predsodki, lahko preberete v gradivu za izvajalce

Film *We All Make the World Beautiful* (5 minut)

Delavnico nadaljujete z ogledom kratkega filma, ki so ga posneli učenke in učenci OŠ Bičevje iz Ljubljane. Med drugim so zanj marca 2014 prejeli nagrado Amnesty International Slovenije za najboljši kratki dokumentarni film na temo človekovih pravic. V filmu učenke in učenci, ki niso bili rojeni v Sloveniji, spregovorijo o težavah, s katerimi se soočajo v novem okolju.

[Kliknite za povezavo do filma](#)

Po ogledu udeležence prosite za njihovo mnenje oz. komentarje o vsebini filma. Vprašajte jih, ali poznajo podobne situacije oz. ali so se sami že znašli v podobni situaciji. *Če ja, kaj so si v tistem trenutku želeli oz. kaj so storili?*

Če imate čas, lahko pred pisanjem kodeksa izvedete še **dodatno aktivnost (15 minut):**

Na posamične liste napišite črke A, B, C in D. Vsako črko položite v svoj kot sobe. Udeležence (ponovno) vprašajte, ali so se že znašli v situaciji, ko se je nekdo do njih grdo vedel, jih izsiljeval, zaničeval? Kako so se ob tem počutili? Kaj so storili?

Več o diskriminaciji najdete v gradivu za izvajalce

Povejte jim, da jim boste prebrali različne **primere diskriminacije** in štiri možne rešitve – A, B, C in D. Razmislijo naj, kako bi ravnali v takšni situaciji in se glede na svoj odgovor postavijo v kot (odgovor A – kot s črko A, odgovor B – kot s črko B, itd.). Črka D je t. i. odprti kot – nekaj drugega od predlaganih rešitev. Primere oz. situacije lahko priredite in dodate nove. Pred branjem trditev preverite, ali udeleženci poznajo vse uporabljene termine.

1. primer: Sošolci te začnejo obmetavati z različnimi imeni, kot so smrduh, pičlar, bajsi itd. Pošiljajo ti tudi nesramna sporočila SMS in ti jemljejo stvari (npr. nov svinčnik, kapo ...). Zaradi tega se ne počutiš dobro. Kaj storiš?

A: Nič. Očitno si naredil/a nekaj slabega, da so se začeli tako obnašati do tebe.

B: Tudi ti jih začneš obkladati z grdimi imeni in jim groziš.

C: Staršem ali učiteljem poveš, kaj se dogaja.

D: Nekaj drugega. (Tiste, ki se postavijo na D, prosite za razlago.)

2. primer: Skupina fantov in deklet začne o tebi širiti laži, tako da naokrog pošiljajo SMS sporočila in to objavljajo tudi na Facebooku, zato se nihče več ne igra ali pogovarja s tabo. Tudi tvoji najboljši prijatelji začenjajo verjeti tem lažem. Kaj storiš?

A: Nič. Tako ali tako mi nihče ne bo verjel.

B: Tudi ti začneš širiti laži o teh fantih in dekletih.

C: Vsem poveš, da so govorice laž.

D: Nekaj drugega. (Tiste, ki se postavijo na D, prosite za razlago.)

3. primer: V razredu imate novo sošolko, ki je begunka. Sošolci ji govorijo grde rasistične stvari in se norčujejo iz njene slabe slovenščine. Govorijo ji tudi, naj se vrne, od koder je prišla. Kaj storiš?

A: Tudi ti jo zbadaš – saj ni tvoja prijateljica, zakaj bi se sekiral?

B: Učitelju poveš, kaj se dogaja.

C: Ponudiš ji pomoč pri učenju slovenščine in se družiš z njo.

D: Nekaj drugega. (Tiste, ki se postavijo na D, prosite za razlago.)

4. primer: Sošolko, ki ima preveč kilogramov, že dolgo zbadaš, ker je pri telovadbi najbolj počasna in nerodna. Nedavno si opazil/a, da z vami nikoli več ne igra odbojke in je med odmori vedno sama. Zadnjič je imela tudi solzne oči. Kaj storiš?

A: Nič. Verjetno je imela le slab dan in to ni povezano s tabo.

B: Nehaš jo zbadati in jo vprašaš, zakaj je jokala.

C: Poveš ji, da je ne boš več zbadal/a v javnosti, ampak da je res debela in nerodna in da naj shujša.

D: Nekaj drugega. (Tiste, ki se postavijo na D, prosite za razlago.)

Na koncu se z udeleženci pogovorite o aktivnosti:

- *Kako ste se počutili med aktivnostjo?*
- *Se je bilo v kakšnem primeru težko odločiti za rešitev? Pri katerem? Zakaj?*
- *Si že bil vpleten v kakšen tak dogodek?*
- *Ali žrtve diskriminacije potrebujejo pomoč in podporo? Zakaj?*
- *Zakaj smo do nekaterih ljudi nesramni in diskriminatorni?*
- *Kaj moraš storiti, če si žrtev diskriminacije? Na koga se lahko obrneš?*
- *So žrtve diskriminacije le otroci ali tudi odrasli? Lahko navedete primere?*
- *Kaj se lahko zgodi, če takšnih dejanj ne prepoznamo in preprečimo?*
- *Ali ima kdo pravico diskriminirati druge ljudi? Zakaj (ne)?*

(Aktivnost je povzeta po priročniku Compassito.)

Kodeks o nediskriminatornem vedenju (30 minut)

Udeležence vprašajte, kako vedo, kako se obnašati v določeni situaciji, npr. da ne prečkajo ceste pri rdeči luči, da morajo v trgovini plačati čokolado, da morajo odrasle vikati ... Kje so zapisana ta pravila? Kdo jih je zapisal? Zakaj ta pravila spoštujejo? Zakaj sploh potrebujemo pravila? Bi kakšna pravila spremenili?

Udeležencem predlagajte, da bi sami **napisali kodeks**, kjer bodo zapisana pravila spoštljivega vedenja in ravnanja v njihovi skupini. To bo njihov dokument – napisan z njihovimi predlogi, zato ga bodo tudi vsi spoštovali.

Primer kodeksa naidete tudi v arhivu za izvajalce

Udeleženci naj se razdelijo v skupine (4-5 ljudi). Vsaka skupina naj napiše tri ali štiri pravice, ki jih predlaga za njihov kodeks (npr. Vsakdo ima pravico sodelovati v aktivnostih v razredu.). Pravico lahko napišejo, le če se cela skupina strinja s predlagano pravico – cilj je sprejeti kodeks, ki ga bodo vsi spoštovali.

Po 10 minutah naj vsaka skupina predstavi svoje pravice. Vpišite jih v tabelo, kakršna je spodaj. Podobne pravice poskušajte formulirati v eno pravico in oblikujte jasne povedi. Ko imate oblikovan seznam pravic, mu dodajte še dolžnosti, ki jih ta pravica prinaša.

KODEKS NEDISKRIMINATORNEGA VEDENJA	
PRAVICE	DOLŽNOSTI
Vsakdo ima pravico sodelovati v aktivnostih v razredu.	Moja dolžnost je, da nikogar ne izključujem iz aktivnosti oz. mu preprečim sodelovanje.
Vsakdo ima pravico izraziti svoje mnenje.	Moja dolžnost je, da vsakomur dam možnost, da izrazi svoje mnenje.
Vsakdo ima pravico ...	Moja dolžnost je ...
...	...

Na koncu preglejte seznam – bi udeleženci dodali še kakšno pravico? So pripravljeni spoštovati pravila nediskriminatornega vedenja, ki so jih sami predlagali? Kdo mora poskrbeti, da bodo vsi spoštovali pravila? Kaj se bo zgodilo, če kdo krši kodeks? Ali kršitvam morajo slediti ukrepi? Zakaj?

Ko je kodeks spisan, naj nekdo pripravi čistopis, vsak udeleženec pa dobi svojo kopijo kodeksa. Kodeks naj bo obešen tudi na vidnem mestu v razredu. Zakaj ne bi pripravili in podpisali tudi zaprisege k spoštovanju kodeksa?

Razložite jim, da ta kodeks velja za vse v skupini – otroke in odrasle in da ga moramo spoštovati vsi. Zaključite, da nam pravila in dolžnosti omogočajo, da lahko sobivamo tako, da so spoštovane pravice vseh. Pravila ščitijo naše pravice (npr. sodelovati, imeti mnenje, se učiti, se igrati ...), s spoštovanjem dolžnosti pa ščitimo tudi pravice drugih.

Zaključna razprava:

- Je bilo težko napisati seznam pravic? Je bilo lažje pisati pravice ali dolžnosti?
- Je bilo težko delati v skupini? Ali kakšnega predloga niste sprejeli, ker se skupina ni strinjala? Zakaj? Kaj ste naredili s temi predlogi?
- Zdaj ko imate napisana svoja pravila vedenja, kako boste poskrbeli, da jih bomo vsi spoštovali?

Čez nekaj časa se z udeleženci ponovno pogovorite o kodeksu:

- Se še strinjate z vsemi pravili in odgovornostmi, ki ste jih napisali?
- Je katerim pravilom težje slediti kot drugim? Zakaj?
- Bi morali kaj spremeniti? Izbrisati? Dodati?
- Ali katera pravila kršite bolj pogosto kot druga? Zakaj?
- Kaj naredite, ko je pravilo kršeno?

(Aktivnost je povzeta po priročniku Compassito.)

Opisi oseb za aktivnost Stopi korak naprej

Opisi za mlajše udeležence:

Star/a si 10 let. Z bratoma živite v lepi hiši z velikim vrtom in bazenom. Tvoj oče je direktor banke.	Rodil/a si se v tem mestu, vendar so se tvoji starši sem priselili iz Azije. Imate restavracijo, s starši in sestro živite v sobah nad restavracijo. S sestro po pouku pomagata v restavraciji. Star/a si 13 let.
Star/a si 10 let. Živiš na kmetiji. Tvoj oče obdeluje polja, mama pa skrbi za krave, gosi in kokoši. Imaš tri brate in sestro.	Si edini otrok. Živiš sam/a z mamo v stanovanju v mestu. Tvoja mama dela v tovarni. Zelo dober/a si v glasbi in plesu. Star/a si 9 let.
Star/a si 9 let in si edini otrok. S starši živiš v bloku v mestu. Tvoj oče je gradbeni delavec, mama pa raznaša pošto. Si zelo dober/a v športu.	S starši ste prišli v to državo, ker ste pobegnili pred vojno, ki divja v vaši domovini v Afriki. Zdaj si star/a 11 let, v tej državi pa živite že tri leta. Ne veš, kdaj se boste lahko vrnili domov.
Star/a si 13 let in si najstarejši/a od šestih otrok v vaši družini. Tvoj oče vozi tovornjak in je pogosto zdoma, tvoja mama pa je natakara in pogosto dela ponoči, zato moraš pogosto paziti svoje mlajše brate in sestre.	Imaš astmo, zaradi bolezni pogosto manjkaš v šoli, še posebej pozimi. Veliko časa preživiš doma, v postelji, kjer gledaš televizijo, brskaš po internetu ali pa igraš računalniške igrice. Si osamljen/a, saj so tvoji starši v službi. Star/a si 13 let.
Si romski otrok, star 12 let. Živiš na robu majhne vasi v majhni hiši brez kopalnice. Imaš šest bratov in sester.	Od rojstva si že na invalidskem vozičku. S starši in dvema sestrama živiš v stanovanju v mestu. Oba starša sta učitelja. Star/a si 12 let.
Star/a si 11 let. Že od rojstva živiš v sirotišnici. Ne veš, kdo so tvoji starši.	Star/a si 9 let in imaš dvojčka. Z mamo, ki dela v trgovini, živiš v stanovanju v mestu. Tvoj oče je v zaporu.
Tvoja starša sta se ločila, ko si bil/a še dojenček. Zdaj si star/a 12 let. Živiš z mamo in njenim novim partnerjem. Ob koncih tedna obiščeš očeta in njegovo novo družino.	Imaš učne težave, zato si že dvakrat moral/a ponavljati razred. Tvoja starša sta zelo zaposlena, zato nimata časa, da bi ti pomagala pri domačih nalogah.

Star/a si 11 let. Že od majhnega si živel/a z različnimi rejniškimi starši, saj tvoji starši niso mogli skrbeti zate. Tvoji rejniki so prijazni.	Si otrok ameriškega veleposlanika v tej državi. Obiskuješ mednarodno šolo. Star/a si 11 let.
Star/a si 11 let. S starši in mlajšima bratom in sestro živiš v vasi. Tvoji starši imajo pekarno. Včasih te zasmehujejo, ker imaš preveč kilogramov.	Star/a si 8 in si najmlajši/a od treh otrok v vaši družini. Tvoja družina živi v majhnem stanovanju v velikem mestu. Tvoj oče je avtomehanik, ampak je trenutno brezposeln, zato nimate veliko denarja. Vendar pa ima oče več časa, da se igra s tabo.

Opisi za starejše udeležence:

Ti si 25-letni pribežnik iz Nigerije in si zaposlen v tovarni čevljev.	Ti si hči direktorja uspešnega mednarodnega podjetja.
Ti si slavna manekenka in živiš v Italiji.	Ti si sin direktorja banke in študiraš ekonomijo na univerzi.
Ti si gradbenik iz Albanije, ki trenutno dela v Sloveniji.	Ti si bivši zapornik brez službe
Ti si 17-letno muslimansko dekle, ki je prišlo v Slovenijo zaradi vojne v Afganistanu.	Ti si 19-letni sin kmeta in živiš v oddaljeni gorski vasi.
Ti si 17-letno romsko dekle in brez končane osnovne šole.	Ti si 16-letni pribežnik iz Sudana v Sloveniji in ne znaš dobro slovensko.
Ti si hči ameriškega veleposlanika v Sloveniji.	Ti si 27-letni brezdomec, ki živi na ulicah v Ljubljani.
Ti si slavna pop pevka.	Ti si invalidni mladenič, ki se lahko giblje samo s pomočjo invalidskega vozička.
Ti si nezaposlena mati samohranilka.	Ti si lastnik uspešne slovenske firme.
Ti si 21-letno dekle brez službe.	Ti si znani rap pevec.
Ti si vojak na misiji na Kosovu.	Ti begunka iz Afrike, ki trenutno živi v centru za begunce.
Ti si sin direktorja uspešnega podjetja.	Ti si 23-letna študentka, ki je v Slovenijo prišla med vojno v Bosni in Hercegovini.